

УДК 330.341.62

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ-ЧЛЕНАМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

І.В. КОСТЕНОК

Донецький державний університет управління

Я.В. ХОМЕНКО

Донецький національний технічний університет

У статті висвітлено роль інвестиційного співробітництва країн у розвитку світового суспільства, досліджено стан інвестиційного співробітництва України та країн-членів Європейського Союзу, визначено його основні проблеми та перспективи розвитку

Європейський вибір України відображає життєво важливі інтереси країни та наміри її громадян бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи. Серед існуючих векторів розвитку євроінтеграційний курс забезпечує країні гідне місце в системі світових господарських відносин. Для України інвестиційна інтеграція з Євросоюзом – це рух до стандартів цивілізованого, соціально орієнтованого ринкового господарства.

Пріоритетність цілей інвестиційної взаємодії України з ЄС означає необхідність чіткого визначення шляхів поліпшення процесу інвестиційної взаємодії між Україною та країнами-членами Європейського Союзу, обґрунтування основних етапів реформування державної політики для покращення інвестиційного середовища України.

Європейський вибір України відображає життєво важливі інтереси країни та наміри її громадян бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи. Серед існуючих векторів розвитку євроінтеграційний курс забезпечує країні гідне місце в системі світо господарських відносин. Для України інвестиційна інтеграція з Євросоюзом – це рух до стандартів цивілізованого, соціально орієнтованого ринкового господарства.

Європейсько-українське інвестиційне співробітництво виступає найбільш пріоритетним напрямком сучасного зовнішньоекономічного розвитку України.

Об'єкти та методи дослідження

Проблематиці європейсько-українського співробітництва останнім часом присвячено чимало уваги в засобах масової інформації та наукових виданнях. Її ретельно вивчають такі українські вчені, як В.Андрійчук, В.Будкін, Н.Мікула, С.Пісаренко, М.Янків. Проте переважна увага в їх публікаціях приділяється торговельним аспектам співробітництва держав на загальнодержавному та транскордонному рівнях. Водночас, проблеми інвестиційного співробітництва України та Європейського Союзу на сучасному етапі європейської інтеграції належним чином не досліджуються.

Постановка завдання

Зважаючи на зазначене, мета статті полягає у визначенні проблем та перспектив розвитку інвестиційного співробітництва України з країнами-членами Європейського Союзу. Відповідно до цієї мети були поставлені наступні задачі:

– розглянути сутність інвестиційного співробітництва країн та висвітлити його роль у розвитку світового суспільства;

- дослідити стан інвестиційного співробітництва України та Європейського Союзу;
- визначити його основні проблеми та перспективи розвитку.

Результати та їх обговорення

Сьогодні інвестиційне співробітництво розглядається як окремий вид міжнародних економічних відносин, метою яких є раціональний розподіл інвестиційних ресурсів, досягнення державами більш високих результатів в економіці за рахунок використання переваг участі у міжнародному поділі праці, оновленні технологічної структури виробництва тощо [1].

Вагомою складовою світової фінансової системи є прямі іноземні інвестиції, що певною мірою визначають характер та особливості міжнародного руху капіталів і відіграють роль однієї з основних рушійних сил глобалізації. Сукупність ефектів і наслідків, до яких приводить міжнародний рух капіталу як для країн-реципієнтів, так і для країн походження капіталу, є значною: від зміни норми прибутковості на вкладений капітал і налагодження економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами на макрорівні до формування міждержавних політичних альянсів і соціально-демографічних та економічних зрушень в економіці окремих країн та їх угруповань. При цьому ефекти і наслідки міжнародного руху капіталів здебільшого не є тимчасовими, а набувають дедалі стійкішого характеру.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні на 1 січня 2010 року становив 40,0 млрд. дол. США і збільшився порівняно з обсягами на 1 січня 1996 року в 44,6 рази та склав 873 дол. на одну особу (Рис. 1) [2].

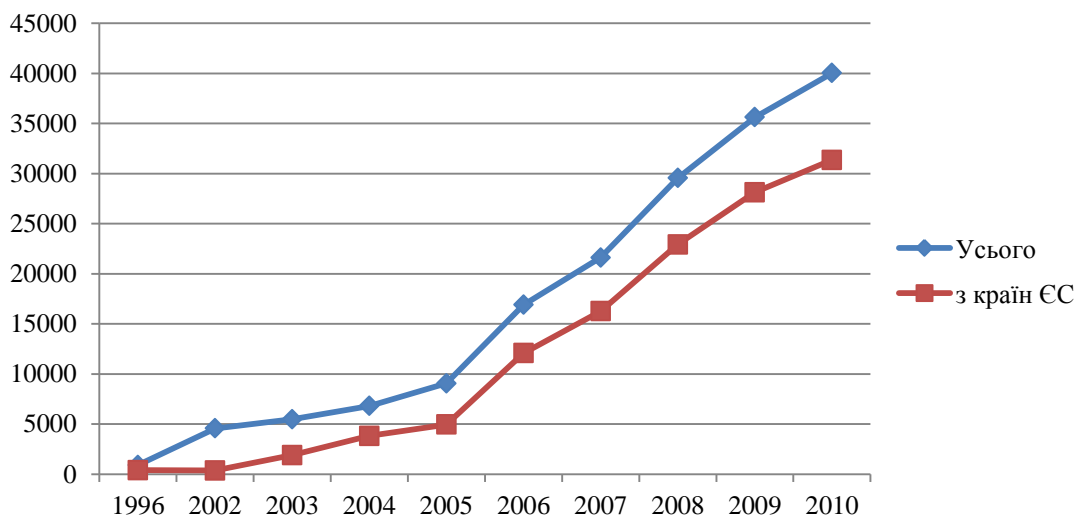

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну з 1996 по 2010 рр. [2].

Кількість країн світу, які інвестують економіку України, на 1 січня 1996 року становила 94 країни, на початок 2010 року – 125. Найбільші обсяги прямих інвестицій надійшли від нерезидентів із 10 країн: Кіпру, Німеччини, Нідерландів, Російської Федерації, Австрії, Сполученого Королівства, Франції, США, Віргінських Островів, Британських та Швеції, яким належить понад 81% загального обсягу прямих інвестицій в економіці України. Порівняно з 1996 роком із десятки найбільших країн-інвесторів України вибули Швейцарія, Ірландія, Бельгія та Польща, поступившись Швеції, Віргінським Островам, Британським, Австрії та Франції (рис. 2).

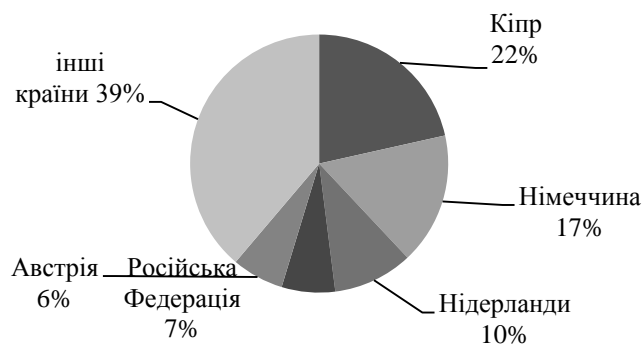

Рис. 2. Структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за основними країнами-інвесторами станом на 01.01.2010 р.[2, с.16]

Станом на 1 січня 2010 року значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості (23% загального обсягу прямих інвестицій в Україні), зокрема переробної (19%). Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, хімічну та нафтохімічну промисловість, а також машинобудування.

У фінансових установах акумульовано 22% ПІІ, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 11%, а також в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 10%.

Кількість підприємств, у які вкладено іноземні інвестиції, на 1 січня 2010 року становить майже 19 тисяч.

У 2010 році за даними Державного комітету статистики в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5986 млн. дол. прямих інвестицій. З країн ЄС отримано 4605,8 млн. дол. (76,9% загального обсягу), з країн СНД – 849,2 млн. дол. (14,2%), з інших країн світу – 531,0 млн. дол. (8,9%).

Інвестування здійснювалось насамперед у вигляді грошових внесків, які склали 5684,8 млн. дол. (95,0% вкладеного обсягу). Приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці та ін., за 2010р. склав 4655,0 млн. дол.

Зросли обсяги капіталу з Кіпру на 909,3 млн. дол., Франції – на 736,3 млн. дол., Німеччини – на 475,0 млн. дол. та Швеції – на 454,1 млн. дол. Зазначені країни забезпечили майже 90% приросту іноземного капіталу в Україну. За рахунок продажів капіталу нерезидентам інших країн та вилучення інвестицій зменшилися обсяги капіталу інвесторів з Норвегії та Ісландії на 71,3 млн. дол. та 29,3 млн. дол. відповідно.

Сума кредитів та позик, отриманих підприємствами України від прямих інвесторів, на 1 січня 2011р. складала 5899,3 млн. дол. Більш за все їх отримано з Кіпру – 2243,5 млн. дол., Нідерландів – 666,3 млн. дол., Німеччини – 642,3 млн. дол., Сполученого Королівства – 306,2 млн. дол., Австрії – 209,1 млн. дол. та Франції – 179,8 млн. дол. [3].

Зазвичай найважливішими партнерами в інвестиційній галузі для України є країни-члени Європейського Союзу (табл. 1). Договірною-правовою базою цих відносин є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) (підписана 16.06.1994 р., набрала чинність 1 березня 1998 р., термін дії – 10

років). Проте 5 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди, яка після Дванадцятого саміту Україна – ЄС (9 вересня 2008 р., м. Париж, Франція) носить назву «Угода про асоціацію» між Україною та ЄС. На період до набрання чинності Угодою про асоціацію щороку автоматично подовжується дія УПС.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну станом на 01.04.2010 р. з країн-членів ЄС склав 31532,9 млн. дол. США, що становить 78,8 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в українську економіку. Приріст прямих іноземних інвестицій, здійснених в українську економіку у період з 01.04.2009 по 01.04.2010 з країн-членів ЄС 2908,2 млн. дол. США.

Таблиця 1. Прямі іноземні інвестиції основних інвесторів-членів ЄС в економіку України,
млн. дол. США *

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кіпр	901,9	1101,4	1635,9	3187,5	5946,4	7646,2	8593,2
Німеччина	451,6	653,7	5503,7	5578,1	5918,3	6393,0	6613,0
Нідерланди	459,9	637,2	919,5	1533,8	2508,8	3197,4	4002,0
Австрія	252,4	361,1	1439,5	1633,8	2067,4	2443,8	2604,1
Сполучене Королівство	701,2	955,4	1174,8	1563,4	1975,5	2249,8	2375,9
Франція	59,2	79,0	87,9	830,3	1044,8	1231,2	1640,1

*Примітка. Складено за офіційними даними Держкомстату України [2].

Серед основних країн-інвесторів з Європейського Союзу помітно виокремилися Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Австрія, Сполучене Королівство та Франція (рис. 3, табл. 2).

Таблиця 2. Доля прямих іноземних інвестицій основних інвесторів-членів ЄС в економіку України
(у % до загального обсягу інвестицій з ЄС) *

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кіпр	23,7	23,7	13,9	20,0	26,0	27,1	27,3
Німеччина	11,9	14,1	46,9	35,0	25,8	22,7	21,0
Нідерланди	12,1	13,7	7,8	9,6	11,0	11,4	12,7
Австрія	6,6	7,8	12,3	10,3	9,0	8,7	8,3
Сполучене Королівство	18,4	20,5	10,0	9,8	8,6	8,0	7,5
Франція	1,2	1,7	0,8	5,2	4,6	4,4	5,2

* Примітка. Розраховано за офіційними даними Держкомстату України [2].

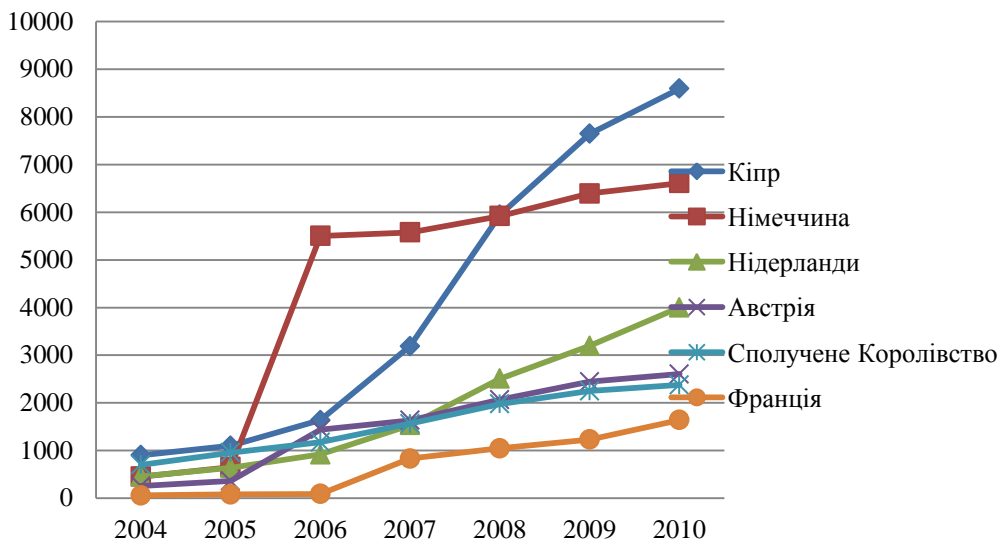

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції основних інвесторів-членів ЄС в економіку України, млн. дол. США [2]

Перше місце за обсягами інвестицій в Україну посідає Кіпр (9105,1 млн. дол.); друге місце посідає Німеччина (6644,4 млн. дол.); третє місце - Нідерланди (3841,0 млн. дол.).

Значні обсяги прямих інвестицій з країн Євросоюзу сконцентровані на підприємствах промисловості – 22,6% (виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів, металургійне виробництво). 22,1% іноземних інвестицій з ЄС було спрямовано в фінансові установи. На підприємства, які здійснюють операції з нерухомістю, орендою, інжиніринг та надання послуг підприємцям прийшлося 9,2% інвестицій. На підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових приладів та предметів особистого вжитку – 8,6% [4].

Загальний обсяг прямих інвестицій з України станом на 01.04.2010 р. до країн-членів ЄС сягнув 6435,9 млн. дол., що складає 94,7 % від загального обсягу українських закордонних інвестицій (6793,2 млн. дол. США).

Серед країн ЄС перше місце за обсягами інвестицій з України посідає Кіпр (6342,5 млн. дол.), друге місце посідає Польща (49,1 млн. дол.), третє місце – Латвія (87,9 млн. дол.) (Табл. 3) [5].

Загалом, спостерігається позитивна тенденція в інвестиційному співробітництві України та країн-членів Європейського Союзу. Вітчизняні експерти приділяють значну увагу інвестиційній взаємодії з Кіпром, Німеччиною, Нідерландами, оскільки розглядають ці країни як ефективний механізм інтеграції України в європейський економічний простір. Впливаючи на соціально-економічні процеси в ЄС, зазначені країни можуть взяти на себе історичну відповідальність за його східний вектор, підтримуючи таким чином Україну на шляху інтеграції в європейську спільноту [6]. Проте сьогоднішній рівень та особливості розвитку економіки України накладають значні обмеження на інтеграційні можливості України. Безумовною перешкодою для членства України в ЄС залишається величезний розрив у рівні економічного розвитку України та європейських країн. Показник рівня життя в Україні навіть з урахуванням паритету купівельної спроможності складає приблизно 15% середнього показника по ЄС. Частка України у зовнішньоторговельному обороті ЄС вкрай незначна. У 2001 році частка України в

імпорті ЄС становила 0,4% і 0,5% - в його експорті. Притому, що на експорт припадає 70% українського ВВП, а показник обсягу експорту на душу населення становить близько 5% середнього показника по Європейському Союзу.

Таблиця 3. Прямі інвестиції з України в країни ЄС [5].

	Обсяги прямих інвестицій станом на	
	01.01.2010	01.01.2011
Всього по країнах ЄС:	5910,9	6523,9
Кіпр	5778,5	6342,5
Польща	49,4	49,1
Латвія	31,9	87,9
Німеччина	5,2	9,2
Австрія	5,1	4,7
Італія	0,4	0,4
Франція	0,2	0,2
Угорщина	0,1	0,1

Зараз Україна та Європейський Союз ведуть переговори щодо розробки проекту нової базової угоди, яка замінить Угоду про партнерство та співробітництво в якості правової бази двосторонніх відносин. Нова угода визначатиме стратегічні цілі та формат відносин між Україною та ЄС як мінімум на найближчі десять років. Обидві сторони виходять з принципу, що нова угода повинна мати всеохоплюючий, юридично зобов'язуючий та довгостроковий характер.

Центральним елементом економічної частини угоди стануть положення про запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Конкретні параметри такої зони ще не визначені, але загальнопоширеним є розуміння того, що задля отримання максимального позитивного ефекту для економічного розвитку України вона повинна мати поглиблений та всеосяжний характер.

З метою активізації інвестиційної взаємодії України з країнами ЄС необхідно лібералізувати режими інвестування з України до країн ЄС, прискорити вступ України до ЄС шляхом проведення дієвих реформ в економічній і соціальній сферах; здійснити «амністію капіталів», які вивезено з України напівлегальним (але не кримінальним) шляхом; підтримати стабілізацію макроекономічного середовища; посилити ефективність взаємодії з європейськими економічними організаціями. Одна з основних причин, яка стримує приплив іноземних інвестицій з країн ЄС – макроекономічна нестабільність. Перспективи інтеграції України з європейським інвестиційним ринком значною мірою залежать від рівня взаєморозуміння між українським урядом та європейськими наддержавними економічними організаціями. Експерти вважають [7], що сьогодні Україна потребує нових механізмів залучення ПІІ та суттєвого поліпшення інвестиційного клімату. До напрямів покращення інвестиційної привабливості країни вони пропонують такі дії:– реалізація інвестиційних проектів за рахунок коштів державного, місцевого бюджету, а також іноземних інвестицій та кредитів; виконання заходів державних та регіональних цільових програм; розгляд інвестиційних проектів, в тому числі включення їх до бази даних; впровадження передового досвіду інших країн у сфері інвестиційної діяльності; реалізація заходів з розвитку інвестиційної інфраструктури – методичних семінарів, виставок, форумів, «круглих столів»,

презентацій інвестиційних проєктів, зустрічей з інвесторами; створення центрів з проєктного управління та бізнес-планування. Отже, формування в Україні привабливого для інвесторів середовища, насамперед, слід починати з системи активних дій держави, спрямованих на зміну політичного, економічного та правового поля. До пріоритетних завдань державної політики необхідно віднести комплексні заходи з формування сприятливого інвестиційного клімату України, визначення стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки, ідентифікацію чинників, що заважають ефективній дії іноземних інвесторів та стримують приплив зовнішнього капіталу, а також формування привабливого інвестиційного іміджу нашої країни у світовому суспільстві.

Висновки

Міжнародне інвестиційне співробітництво України з країнами-членами Європейського Союзу займає важливе місце у структурі пріоритетів розвитку національної економіки. У країні є певна перспектива для розвитку інвестиційної діяльності, зокрема взаємовигідного українсько-європейського партнерства в сфері інвестиційних проєктів. Як українські, так і європейські підприємства мають достатні ресурси і досвід для ефективної співпраці на взаємовигідній основі.

Останнім часом визначилась позитивна тенденція в інвестиційному співробітництві України та країн-членів Європейського Союзу. Вітчизняні експерти приділяють значну увагу інвестиційній взаємодії з Кіпром, Німеччиною, Нідерландами. Саме ці країни можуть підтримати Україну на шляху інтеграції в європейський простір, оскільки ставляться до неї як до рівноправного європейського партнера. Для активізації інвестиційної взаємодії України з країнами ЄС необхідно чітко окреслити шляхи поліпшення цієї взаємодії та визначити основні етапи реформування державної політики для покращення інвестиційного середовища в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Справочник экономических терминов [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://upr.org.ru/Dict1.htm>
2. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Довідкове видання [ред. Л.М. Овденко]. – К.: Інформаційно-аналітичне агентство, – 2010. – 61 с.
3. Кипр и Германия – крупнейшие инвесторы в Украину [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/kipr-i-germaniia--krupneishie-investory-v-ukrainu-78409>
4. Инвестиции в Украину из стран ЭС сократились на 21% [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://delo.ua/ukraine/investicii-v-ukrainu-stran-es--138691/>
5. Відносини України з ЄС // Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2822.htm>.
6. Артеменко А. Украина – Германия: возможности и шансы инвестиционного сотрудничества. Зеркало недели. – 2003. – №44.
7. Бондаренко Я.М. Інвестиційна привабливість економіки України [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v6/v6pp52-53.pdf>.